

VAMPIİR

Hatice Şirin USER*

Özet

XVIII. yüzyılda Doğu Prusya'da zirveye ulaşan vampir öykülerinin kısa zamanda tüm Avrupa'yı etkilemesi, vampirizmi mitoloji ve folklorun sınırlarından çıkarıp Gotik edebiyatın temalarından biri hâline getirmiştir. Günümüzde edebiyatın, sinemanın, hatta bilgisayar oyunlarının konuları arasında olan kan emen canavarlara bu denli merak varken, bunlara adını veren sözcüğün kökenine olan ilgi hayli zayıftır. Bu makalede, daha önce yapılmış olan çalışmalar da dikkate alınarak vampir sözcüğünün kökeni araştırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Köken bilgisi, vampir sözcüğü

Vampire

Abstract

The fabrications of the vampire beliefs and occurrences came to a head in East Prussia in the first half of the 18th century. These narrations had a great impact on Europe and in the course of time vampirism became the subjects of the gothic literature. The blood sucking monsters continue to figure as major characters in the literatere, cinema and computer games of today, but the interest in the etymology of the word vampire is poor. In this article, I tried to explain the etymology of the word vampire considering the previous etymological explanations.

Key words: Etymology, the word vampire

Giriş

Kan içici yaratıklar inancının insanlık kadar eski olup izlerinin tarih öncesi çağlara kadar sürülebileceği düşüncesi yaygındır (Frost 1989: 3). Canlıların, kan başta olmak üzere, yaşam özlerini elde etmek için onları öldürdüklerine inanılan mitolojik ve folklorik varlıklar, Kuzey Hindistan'da *kalika*, Batı Afrika'da *sasabonsam/ asabonsam*, Güney Afrika'da *impundulu*, Kuzey Hindistan'da *Brahmarākṣhasa*, Çin'de *jiāngshī* adlarıyla bilinir (Bunson 1993: 2, 11, 219; Suckling 2006: 31). Eski Yunan ve Roma mitolojisinde *empousā*, *lamia* ve *strige/strix* (<http://www.theoi.com>)

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

olarak adlandırılan tanrıça ve yarı tanrıçalar, dişi vampirlerin prototipi sayılabilirler. Kan içen mitolojik varlıklarla ilgili söylenceler Babil, Asur ve İbranilerde *lilith* adlı dişi karakterden kaynaklanır (Hurwitz 1999: 32). Fakat dünya kültüründeki kan içici yaratık adlandırmaları arasında, Doğu Avrupa çıkışlı *vampir* sözcüğü en yaygın ve ünlü olanıdır. Slav demonolojisinde *vampir*, yeniden yaşama dönen ve geceleri canlıların kanını emerek beslenen, güçlenen bir cesettir. Bu mitin kökeni belirsizdir; ama popüler kültürdeki vampir kavramını dünyaya nakledenlerin Slavlar olduğu ve bunun da Hristiyanlık dışı pagan inanışlara dek izlenebileceği konusunda araştırmacılar hemfikirlerdir (Perkowski 1976: 21-22).

Vampir sözcüğü Batı edebiyatına ilk kez Heinrich August Ossenfelder'in 1748'de yazdığı *Der Vampir* şiiriyle girmiştir (Twitchell 1981: 33). Bu şiirin esin kaynağı, Habsburg monarşisi yönetimindeki Sırbistan topraklarında, 1731-32'de Arnaut Paole adlı bir Sırp köylüsünün öldükten sonra dirilip başka köylülerin kanlarını içerek onları öldürdüğüne dair fantastik öykülerin Batı Avrupa'ya kadar yayılmasıdır (Barber 1988: 15-21). Bu vakadan birkaç yıl önce 1718 Pasarofça Anlaşması'yla Romanya, Kuzey Sırbistan ve Bosna'nın bazı bölgeleri, Avusturya'nın denetimine girmiştir. Bölgede asayişin sağlanmakla yükümlü Avusturyalı subaylar, Gradiç bölgesindeki vampir inanışlarına sebep olan bazı olayları bizzat gözlemlemiş, rapor etmiş ve resmî olarak kayıt tutmuşlardır. Rahipler, bilim adamları ve tıp doktorları tarafından tutulan bu raporlar, kitapçık veya bilimsel dergilerde makale olarak da yayımlanmış; Batı Avrupa'da felsefeciler, teologlar, şairler ve bilim adamları vampirlerin varlığına dair tartışmalara katılmışlardır¹. 1725-1732'de hazırlanan raporlar ve *Wiener Diarium* gazetesinde çıkan vampirlikle ilgili haberler, Batı Avrupa halklarını kısa sürede etkisi altına almıştır (Wilson 1985: 5). Avusturyalı ve Sırp yetkililerce rapor edilen bu olaylar, vampirliğin en önemli kaynağı sayılan *Visum et Repertum*da yayımlanmış ve bu eser 1732'de Nurenberg'de de basılmıştır. Fransız *Mercure Galant* dergisinin 1693 ve 1694 yılı sayılarında, Polonya ve Rusya'daki vampirlik vakalarının haber yapılması; 1693'te Polonyalı bir rahibin, Sorbonne Üniversitesinden vampirlerle veya vampir olduğuna inanılan cesetlerle başa çıkmanın yollarını sorması (Wilson 1985: 5), bu söylentilerin XVII. yüzyılda resmîyet kazandığını göstermektedir.

Sözcüğün *vampire* biçiminde İngilizceye girişi, *Webster Sözlüğü*'ne göre 1732'dir (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/vampire>). *Oxford Sözlüğü*'nde, Macarcadan Fransızcaya, Fransızcadan da İngilizceye 18. yüzyıl ortalarından geçen sözcüğün nihai kökeninin Türkçe *uber* "cadı" olabileceği belirtilmiştir (<http://oxforddictionaries.com>). Jakob ve Wilhelm Grimm'in 1854-1860'ta yayımladıkları *Deutsches Wörterbuch*'ta Almandadaki *vampyr* biçiminin Sırpçadan 1730'lu yıllarda bu dile girdiği kaydedilmiştir (http://urts55.uni-trier.de:8080/Projekt/WBB2009/DWB/wbgui_py?leimid=GA00001).

¹ Habsburg Hanedanlığı denetiminde giren Sırbistan'daki topraklar, *Militärgrenze* olarak adlandırılan ve Habsburg ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki tampon askerî sınırı oluşturan bölgenin bir parçasıdır. Bu bölge yalnızca askerî saldırılara değil, Avrupa'yı yüzyıllarca kasıp kavuran salgın hastalıklara karşı oluşturulmuştur. 1679'da Avusturya'nın dörtte üçünü etkisi altına alan, 1713'te yeniden görülen veba hastalığının tekrarını önlemek için oluşturulan bu sınır boylarında görev yapan askerî doktorlar, aynı zamanda açıklanamayan ölümlerin de kaydını tutmaktaydı. Bazı ölümlerin vampirler tarafından gerçekleştirildiği inancı, Arnaut Paole'nin ölümünden sonra gittikçe güçlenmiş; bunun üzerine Avusturyalı doktorlar, bu köylerde bazı mezarları açarak ölüm sonrası (*postmortal*) kanama gözlemledikleri cesetlere otopsi uygulamışlardır; ama herhangi bir sonuca ulaşamamışlardır (Pickering 2009: 120-122).

Sözcüğün 18. yüzyıl ortalarında Batı Avrupa dillerine girmesi ve taşıyıcı dilin Sırpça farz edilmesi, Sırbistan'daki Arnaut Paole olayının Avrupa'da yarattığı güçlü etkiden kaynaklanmaktadır.

1721'de Almanya'da *Historia Naturalis Curiosa regni Poloniae* adlı çalışmayı yayımlayan Gabriel Rzazynsky, çalışmasında Polonya, Rusya ve Litvanya vampirleriyle ilgili XVII. yüzyıla ait bazı söylenceleri rapor ederken Lehçedeki *upior* biçimini kullanmıştır (Wilson 1985: 5). Papa XIV. Benedict, 1749'da yayımladığı çalışması *De Servorum Dei Beatificatione et de Beatorum Canonizatione*'da "De vanitate vampyrorum" başlıklı bir bölüm açarak, sözcüğü *vampyr* biçiminde İtalyancaya sokan en önemli isim olmuştur (Wilson 1985: 8). Macar yazı dilinde ilk kez 1786'da rastlanan *vampir* sözcüğü, *Nyelvtudományi Érteketek*'ta "Vampirok=yaşayan ölümler" olarak geçer. Macar filolog Benkő Lóránd'a göre, *vampir* sözcüğü Macarcaya Almanca kanalıyla girmiştir (MTESz: 1084). Bununla birlikte, *vampir* biçiminin Batı Avrupa dillerine Macarca kanalıyla girdiği de öne sürülmüştür (McNally 1974: 10).

Doğu Avrupa'daki Sırbistan kaynaklı fantastik vampir öyküleri, *Aydınlanma Çağı Avrupası* o denli etkilemiştir ki, Batı edebiyatı, 1797'de Alman şair Goethe'nin yazdığı *Die Braut von Corinth* adlı şiirde ilk kadın vampirle tanışmıştır. 1813'te Lord Byron'un yazdığı *The Giaour*² başlıklı şiir ise, Hasan adlı bir Müslümanın cariyesi olan Leyla'nın aşık olduğu Venedikli Hristiyanın, Hasan tarafından öldürülmesinin ardından dirilip vampire dönüştüğü bölümleriyle ünlüdür. Vampir arketipinin kökleri, Osmanlı tarihinde Kazıklı Voyvoda olarak ünlenen Eflak prensi III. Vlad Tepeş'e (1431-1476) dayandırılmaktadır. III. Vlad Tepeş, İrlandalı romancı Bram Stoker'in 1897'de yayımladığı Gotik romanı *Dracula*'nın esin kaynağıdır. Stoker'a, III. Vlad Tepeş hakkındaki bilgilerin oryantalist-Türkolog Armin Vambéry tarafından verildiği söylenmektedir (Leblanc 1997: 360). Romanda Dracula karakteri, batıya "yeni kan" aramak üzere gelen Hun İmparatoru Attila'nın soyundan olan, *necromancy* eğitimi almış, simya ve kara büyü uzmanı, Transilvanyalı bir asilzade olarak yorumlanmıştır³ (Twitchell 1981: 139).

2 *Giaour* sözcüğü, *Webster Sözlüğü*'ne göre Venedik diyalekti yoluyla Türkçe *gâvurdan* Avrupa dillerine yayılmıştır (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/giaour>) *Oxford Sözlüğü* Türkçe *gâvur* < Farsça *gaur* < (muhtemelen) Arapça *kâfir* açıklaması yapmıştır (http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0334420#m_en_gb0334420) ayrıca bkz. Gatenby 1954: 101; Karaağaç 2008: 311.

3 Batı Hunlarının 395'te Doğu Avrupa'ya girmelerinden sonra Roma'nın çökeceğine, Roma'nın çökmesinin dünyanın sonu olacağına inanılmıştı. Kıyamet senaryoları, Hunların kökenine dair Romalı tarihçi Jordanes'in anlattıklarıyla perçinlenmiştir. Jordanes, Hunların diğer insanlar gibi olmadığını, Hristiyan ekümenliği sınırlarının ötesindeki ıssız ovalarda dolaşan acımasız canavarlar olduklarını, *daemonia immunda* "kirli ruh, arınmamış şeytan"ın soyundan geldiklerini söyler. Tüm "barbarlar"ı nefretle anan Ammianus, "kafatası avcısı Alanlar"ın yaşam tarzı ve alışkanlıklarının bile Hunlarınkine göre daha az barbarlık taşıdığını; Hunlarsına *vahşetin* kendisinden bile daha vahşi olduklarını yazmıştır. Süryani papazı Efraim bu imgelemleri daha da ileri taşımıştır: "Hunlar, hamile kadınları kızartıyor; fetüsleri kesip kazanlarda haşlıyor; çocukların etini yiyor ve kadınların kanını içiyorlar". Efraim ayrıca, Hunların İncil'de sözü edilen, İshak peygamberin ileride geleceğini söylediği *Gog* ve *Magog* (Yecüc Mecüc) halkı olduğunu, haykırıplarının aslan kükremesine benzediğini, gökle yer arasında küheylanlarının sırtında bir görüntü bir kaybolduklarını, bir sel felaketi gibi her yeri kapladıklarını söylemiştir (Maenchen-Helfen 1973: 4-5; 10-11; 203; Eckardt 1996: 99; Váczy 1996:42). *Nibelungenlied*, *Hervarar saga*, *Völsunga saga* gibi Cermen destanlarında sıkça rastlanan Hunlarla ilgili efsanelerin, XV. yüzyılda yaşamış acımasız Eflak voyvodasına da iliştilmesinin nedeni, Transilvanya'yı kuşatan Karpat Dağlarını güzergâh olarak kullanan Attila ve Hunlarına, bu bölge halkının yakıştırdığı söylentilerde aranmalıdır.

1700'lü yıllarda Doğu Prusya'da zirveye ulaşan vampir öykülerinin kitleleri etkilemesi, bu konunun mitoloji ve folklorun sınırlarından çıkıp Gotik edebiyatın temalarından biri hâline getirmiştir. Alman yönetmen Murnau'nun *Nosferatu* adıyla çektiği ilk vampir filmi (1927), Stoker'ın *Dracula* romanının F. F. Coppola da dâhil ünlü yönetmenler tarafından birçok kez sinemaya uyarlanması, bu filmlerde Tom Cruise, Brad Pitt, Antonia Banderas gibi oyuncuların başrol oynaması, konuyu artık popüler kültürün bir parçası hâline getirmiştir. Rudyard Kipling'in yazdığı *The Vampire* (1897) adlı şiirin 1915'te ABD'de *A Fool There Was* adıyla sinemaya uyarlanmasından sonra Amerikan argosuna girip hızla dünyaya yayılan ve Fransızcadaki *femme fatale* ibaresinin yerini alan *vamp* sözcüğü, *vampire*nin kısaltmasıyla oluşmuştur (<http://oxforddictionaries.com>; <http://thedabara.net/bio.html>). Edebiyatın, sinemanın, hatta bilgisayar oyunlarının temalarından biri olan kan emen canavarlara bu denli merak varken, bunlara adını veren sözcüğün kökenine olan ilgi hayli zayıftır.

1841'de Alexey Konstantinoviç Tolstoy, kısa öyküsü *Upır*'ı yayımlamıştır. Bu, Rus edebiyatındaki ilk modern vampir öyküsüdür. Öykünün yayımlanmasından kırkbeş yıl sonra, ünlü Slavist Franz Miklosich, 1886'da Viyana'da yayımladığı *Etymologischen Wörterbuch der Slavischen Sprachen* adlı eserinde *vampir* sözcüğünü Kazan Tatarcasındaki *ubır*la ilişkilendirmiş; ancak Rusçanın etimoloji sözlüğü yazarı Fasmer, bu etimolojiye kuşkuyla yaklaşmıştır. Bununla birlikte Ana Slavcada bir biçim ihya etmenin çok zor olduğunu itiraf etmekten de kaçınmamıştır:

“*upır* I: Vampir; geceleri baykuş ya da kurt şeklinde gezinen, insanları ve hayvanları öldüren kötü büyücü ya da cadı cesedi. Ondan kurtulmak için mezarını kazmak ve cesedini kazıkla delmek gereklidir. Ukr. *upir*; Brus. *upir*’; Erus. *upir*’ “1047 yılından önce *Kniga prorokovda* geçen isim”; Bulg. *v'pir*’; Çek., Slvts. *upir*; Leh. *upiór* (baştaki /u/ya göre, Doğu Slavcasıyla ilgili). Ana Slavca şekli ihya etmek zordur. Fonetik bakımdan Tatarcadaki *upmak* “yutmak” kelimesiyle ilgili olan *ubır* “mitolojik varlık” kelimesi ile ilgisi şüphelidir. Buna karşın, (Korş, AfslPh 9, 676; Mi. TEĬ., nachtr. 1, 61) Avesta'daki *vyambura* “düşman suyu”; Eski Hintçe *ambu* “su” şeklindeki etimolojiler de kabul edilemez (bkz. Vayan, 673). Brückner'in aksine, Yeni Yunancadaki eğilimin dayanağı yoktur (“Slavia, 13, 280”). (Fasmer 2003: 165).

Rus vampirizmi hakkındaki en kapsamlı çalışmayı yapan Perkowski de Türkçe kökeni reddetmiş ve *vampire* Slavca bir köken ararken, sözcüğün Doğu Avrupa dillerindeki *upır* biçimine kadar izini sürmüştü, ama erken Slav halklarının tarihleri hakkındaki bilgilerin yetersizliği yüzünden meseleyi daha ileriye taşıyamamıştır (1989: 174). A. Brückner, 1934'te yayımladığı çalışmasında sözcüğün Sırpçaya, Grekçe kanalıyla Bulgarcadan girdiğini; Sırpçanın ve Bulgarcanın köken dil değil, taşıyıcı dil olduğunu belirtmiştir (Wilson 1985: 4). Sözcüğün Slav kökenli olduğu düşüncesi Sobolevskiy tarafından da dile getirilmiştir. Ona göre *vampir*, eski Leh dilinden veya Orta Çağ Batı Slav kabilelerinden biri olan Polabların dilindeki bir kökten türemiştir. Brückner ve İl'inski'nin (1911) Proto Slavca *pır*’ “uçmak”; Vaillant'ın Proto Slavca **per* “hayalet”; Moszynski'nin (1934), Sırp-Hırvatça **piriti* “esmek, üfleme”; 19. yüzyıl Rus folkloristi Afans'yev'in Grekçe *pī* “içmek” eylemlerine dayandırdıkları

(Ralston 1872: 410; Fasmer 2003: 165; Dundes 2002: 19) *vampir* sözcüğü hakkındaki son çalışmalardan birinde, sözcüğün Balkan dillerinin alt katmanlarından (substratum) birini oluşturduğu varsayılan Daçya Latincesinden Slav dillerine geçmiş ve Balkan dillerinin kesişme alanında (*Balkan sprachbund*) iç ödünçleme yoluyla bu dillerin hepsinin kullanım alanına girmiş olabileceği öne sürülmüştür (Cooper 2005: 251). Sözcükle ilgili K. Stachowski'nin yaptığı çalışmada, sözcüğün Proto Slavca kökenden geldiği iddiası taşıyan toplam on dört etimolojik teori değerlendirilmiş; bunların fonetik ve semantik açıdan zayıf kalan noktaları eleştirilmiştir (2005: 74-81). K. Stachowski, sözcüğe Proto Slavcada köken arama gayretlerinin dayanaksız olduğunu, çünkü *upiór* biçiminin Lehçeye 10. yüzyılda bir alıntı olarak girdiğini kaydetmiştir. *Vampir-upiór* sözcüğünün Türkçeden gelmediğine dair en inatçı tutumu sergileyen Vaillant'ın teorilerini, açık olmadığı için kabul etmenin imkânsızlığını dile getiren Stachowski, sözcüğün ya kuzeyden Kıpçak Türkçesi kanalıyla ya da güneyden Bulgar Türkçesi kanalıyla Slavcaya geçtiğini belirterek, açıkta kalan tek noktanın Slav dillerindeki bazı versiyonlarda görülen *-m-* sesi olduğunu söyler (2005: 83, 85).

Vampir sözcüğünün ilk biçimi olduğu düşünülen *upır* ilk kez 1047'ye tarihlendirilen *Kniga prorokov* adlı yazmanın kolofonunda *попъ оупиръ лихый* (*pop' opir lihıy*) ibaresi içinde geçer. Bu kitap, bir papaz tarafından Kuzeybatı Rusya'da Novgorod knezi Vladimir Yaroslav için Glagolitik alfabeden Kiril alfabesine aktarılmıştır. Metinde bu papaz adını veya lakabını *upır lihıy* olarak kaydetmiştir. Modern Rusçada *lihoy* "kötü" anlamına geldiği için, bilim adamları *lihoy upır* "kötü vampir" olarak yorumlamışlardır (McClelland 2006: 187). Ancak, bir papazın böyle bir ad kullanması alışlageldik bir durum olmadığı için, İsveçli Slavist Andres Sjöberg, bunun ne gerçek bir ad ne de Rusça olabileceğini belirtmiştir⁴. *upır* sözcüğünün bir başka erken kaydı, Doğu Slavları arasında (Rus, Ukrayn, Beyaz Rus) 12. yüzyıl kilise kroniklerinde tutulmuştur. *Upır*, bu kroniklerde iyicil ruh *bereginin* karşıtı olan kötücül ruh olarak belirtilir. Kroniklerde bu güçlere tapınan pagan Ruslar eleştirilmiştir (Zibov 1998: 7).

Upırın XI-XII. yüzyıllarda Rusçaya girdiği Vladimirtsov, Räsänen, Ligeti, Dmitriev, Yegorev, Şipova ve Eren tarafından belirlendiği (Şipova 1976: 347-348; Eren 1999: 303-304) ve Rusçadan diğer Doğu Avrupa Slav dillerine geçtiği Miklosich tarafından çözüldüğü hâlde, her nedense literatürde bu çözüm rağbet görmemiştir. Oysa meseleye X-XI. yüzyıl Slav-Türk (Kuman, Peçenek ve diğer boylar) ilişkileri bağlamında yaklaşmak, meselenin çözümünde önümüze birçok veri sunar. Knez Vladimir'in yönetimi altındaki bu bölge, bugünkü Kiev kenti çevresindedir. Kiev halkı M.S. 988'de Vladimir önderliğinde Hristiyanlığı kabul ederek Slavlaşma sürecine girmiş, bu arada paganizme savaş açmıştır. Kiev ve çevresi, bu dönemde Vareg-Ruslar, Hazarlar ve doğudan gelen Peçeneklerin güçlü nüfuzu altındaydı. 915'te Knez Oleg döneminde, Peçenekler Kiev'i kuşatmış ve 1036'ya kadar Ruslar ve Peçenekler bir arada yaşamışlardır. Kiev knezi Vladimir, Kama Bulgarlarına karşı sefer açtığında Rus ordusu ve Uzlar aynı kıtada yer almışlardır. 985'te Vladimir ile Oğuzlar (Torklar)

⁴ İsveçli dilci Sjöberg, alternatif bir çözüm arayışına giderek, bu adın veya lakabın ilk kısmı *upır*'ın İsveç adı *Öpirin* Rusça transkripsiyonu; ikinci kısmı *lihıyın* ise İsveççe *ofeigr* olabileceğini; *Öpir Ofeigr*'in XI. yüzyılın ikinci yarısında Runik harf kazıycılarına verilen adlardan biri olduğunu söylemiştir (Lind 2004: 10).

ve Volga Bulgarları arasında kimi zaman mücadeleler yaşanmış, kimi zaman da barış ilişkileri kurulmuştur. 1060 yılından itibaren ise, bu bölgeye Kumanlar gelmiş; Kumanlara karşı Ruslar, Peçenekler ve Oğuzlar birlikte hareket etmişlerdir (Kurat 1993:19, 28, 39). *Kniga prorokov*'un ve 12. yüzyıl kilise kroniklerinin yazıldığı, yani *upır* sözcüğünün Rusçaya girdiği dönemde Rusların en yakın komşuları Peçenekler, Oğuzlar, Bulgarlar ve Kumanlardı.

Vladimir döneminde (972-1015), Alman misyoner Bruno, Peçenekler arasında beş ay kalarak Hristiyanlığı yaymaya çalışmış, ama Peçenekler ellerindeki baltalarla misyonerleri tehdit etmişlerdir (Kurat 1937: 38, 85). Rus-Türk ilişkilerinin başlangıç aşamasını oluşturan bu dönemde iki kültür arasındaki alışverişler de başlamıştır⁵. Hristiyanlığı kabul etmeyen Türk boylarının mitolojilerine ait öğelerden biri olan *upır* sözcüğü, Türk-Slav ilişkilerinin başladığı yıllarda Rusçaya girmiş olmalıdır. Zira *ubır* inancı, Kıpçak Türkleri başta olmak üzere, birçok Türk boyunun folklorunda bugün hâlâ çok canlıdır.

Kazan Tatarlarının mitolojisinde *ubır*, çoğunlukla kadınlara musallat olan bir doğaüstü varlıktır. Musallat olduğu kişi *ubırlı kişi* olarak adlandırılır. *Ubırlı* kişinin başının üstünde küçük bir çukurumsu boşluk olur, bu kişiler “tepesi delik” veya *ubırlı* olarak nitelendirilir. Bu kişilerde kansızlık baş gösterir. *Ubır*, musallat olduğu *ubırlı* kişiden, ancak o uykuya daldığında ayrılır. Ayrılırken ateşten bir yumağa dönüşerek bacadan çıkar. Dışarıda domuz, kara kedi veya kara köpek suretinde dolaşır yerleştiği kişiye yeniden döner. İnsanlar, *ubırın* dönüşünü engellemek için baca deliklerini kapatırlar. *Ubırlar*, insanlara, özellikle kadınlara ve buzağı, tay, kuzu gibi hayvan yavrularına musallat olup kanlarını emer. *Ubırlı* kişinin öldükten sonra bile *ubır* tarafından rahat bırakılmadığına, mezardan çıkıp canlıların yaşam özlerini emdiğine inanılır. Bundan kurtulmak için mezarı açıp *ubırlı* kişinin sırtına meşe ağacı kazığı çakılması gerekir (Gıyalecetinov 1992: 23). *Ubır* (*uvır*) sadece Kazan Tatarlarında değil, Kuzeybatı Tatarlarında, Mişerlerde, Başkurtlarda ve Çuvaşlarda da şeytani bir varlıktır. Başkurtların inancına göre şeytana ihanet eden büyücü ruhtur. Kuzeybatı Tatarlarında ölen ya da intihar eden kişinin ruhudur. *Ubırlı kişinin* ölümünden sonra, *ubır*, geceleri dışarı çıkarak onun mezarında dolaşır. Mişer Tatarlarının inancına göre toprakta gezinir ve zarar vermeye devam eder. Özellikle bulutu yutarak kuraklığa neden olur. *Ubırın* yerleştiği insan *ubırlı kişi* ya da *ubırlı karçık* olarak adlandırılır (Meletinskiy 1992: 672). *Vupır*, Çuvaş halk inanışlarındaki kötü ruhlardandır. Geceleri ortaya çıkan ve canlılara dadanan, insanları rüyasında boğan kadın veya erkek suretinde olabilen bir yaratık olduğuna, ay ve güneş tutulması sırasında, bunları yediğine inanılan bir varlıktır. Hristiyan Çuvaşlar ondan kurtulmak için uykudan önce alınlarına ve ağızlarına haç koyarlar (Bayram 2010: 47).

Sözcük Başkurtlarda *ubır*, Gagavuzlarda *hobur*, Nogaylarda *obır* ve Çuvaşlarda *vuBır* biçimlerinde “kan emici, vampir” anlamıyla yaşamaktadır (ESTY I: 465; Ceylan 1997: 176). *Obur* Türkiye Türkçesi ağızlarında Rize ve civarında “hortlak”

5 Rusların tek destanı olan *Slovo o polku İgoreve*, Kiev Rusya'sında 1185-1187 yıllarından sonra yazıya geçirilmiştir. Destan, 1185'teki Novgorod-Seversk knezi İgor Svyatoslaviç'in Kumanlara karşı yapılan ve yenilgi ile biten seferini konu almaktadır (Kurat 1993: 58). Bu destanda geçen çok sayıda Türkçe sözcük üzerine literatürdeki çalışmalar için bk. Menges 1953; Öner 2004. Rusçadaki Türkçe alıntılar için bk. Şipova 1976. Bunların değerlendirilmesi için bk. Karaağaç 2008: XXIII-XXV. Rus yıllıklarındaki Türkler ve Türkçenin Rusça üzerindeki etkisi hakkında ayrıca bk. Kononov 2009.

ve “sinde yatan ölü” anlamlarındadır (DS:1081; Tietze 1999: 31-32). Bu tablo, sözcüğe mitolojik kimliğin Karadeniz’in kuzeyi, Hazar ve Volga üçgeni içindeki Türk boylarınca yüklendiğini göstermektedir. *Obur* “çok yemek yiyen, doymak bilmeyen” anlamıyla, Türkiye Türkçesi, Kırım Tatarcası, Kırım Karaycası, Kırgızca, Kazakça, Nogayca, Tatarca ve Başkurtçada yaşamaktadır (ESTY I: 465; Eren 1999: 3030). Sözcük, 17. yüzyıl Anadolu Türkçesinde, Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde *Tatarca* olarak kaydedilmiş ve “cadı, sihirbaz kadın, mezarda dirilen” anlamları verilmiş; Çerkezlerin bölgesindeki Elbruz dağında büyücü *oburlar* ve burada *obur* tanyıcı, yani sihirbaz ve cadı bilici, saygın ve bilge Çerkez adamların varlığından söz edilmiştir (Dankoff 2008: 183). Evliya Çelebi’nin Tatarca kaydettiği Türk lehçesi, Karadeniz’in kuzeyinde, Kırım sarayında ve Kırım hanlığına bağlı topraklarda konuşulan dildir. Bu dile ait malzemenin bir kısmı Kırım hanı ile olan ilişkilere, bir kısmı 1657’deki Lehistan seferi sırasında Osmanlı ordularına katılmış Tatar akıncılara, bir kısmı da 1665-66 yıllarında Evliya Çelebi’nin Kırım’a yapmış olduğu gezilere dayanmaktadır (Dankoff 2008: 36). Dolayısıyla sözcük, Anadolu Türkçesine Karadeniz’in kuzeyinden girmiş olmalıdır.

Oburun Türkçe *op-* köküne dayandığı Vladimirtsov, Räsänen, Ligeti, Dmitriev, Yegorev, ESTY, Şipova, Eren ve Fedotov’ta belirtilmiştir (Yegorov 1964: 57; ESTY I: 464; Şipova 1976: 347; Eren 1999: 303; Fedotov 1996: 132). “yutmak, emmek, içine çekmek; höpürdeterek içmek” gibi anlamları olan *op-* Türkçede ilk kez Toyok yazmalarında geçer: *azu turuk suv erser opayın* “veya, temiz su ise içeyim” (ED: 4b). Eski Uygurca belgelerden *Altun Yaruk*’ta *opa sijiirtü* “Yutarak sindirdi” (AY 641 6) cümlesinde, Harezmi Türkçesi eserlerinden *Mukaddimetü’l-Edeb*’de (ME 144-8) ve Kıpçak Türkçesi eserlerinden *Tuhfetü’z-Zekiyye*’de (TZ 26a 9) geçen *op-* eylemi DLT’de *er suw opdı* “adam suyu höpürdeterek içti”; *ol maña mün opruşdu* “o bana çorba içmekte yardım etti” (I: 172, 232) cümlelerinde görülür. *op-* eyleminin art-ön ünlü nöbetleşmesi ile ortaya çıkan *öp-* varyantı Eski Türkçede “öpmek” anlamının yanı sıra “emmek, içine çekmek, içmek” karşılığında da kullanılmıştır (ESTY I: 464; ED: 4b; Erdal 1991: 610; DLT-İndeks). Anadolu ağızlarında Artvin çevresinde “öpmek” için *op-* eylemi kullanılmaktadır (DS). Sözcük *Codex Cumanicus*’ta *opmac* “osculum=öpmek” olarak kaydedilmiştir (Kuun 1880: 257) Modern Türk lehçelerindeki kullanımı: Tat., Bşk. *up-*; Kzk., Nog., Krm., Kar., Alt., Tel. *op-*; Çuv. *vup-*; Yak. *uop-*; Dolg. *uobu* “ısırmak, dişlemek; oburca yemek; içine çekmek; aşınmak, çökmek; yer yarılmak” (ESTY I: 464; EDAL: 1057; KazTS: 305; TAS: 76)⁶. *op-* eylemi, XVI. yüzyıl Anadolu Türkçesi metinlerinde “somurup yutmak” anlamında *suyu oba oba içmek* deyiminde geçmektedir (TTS).

6 Bazı lehçelerdeki “ısırmak, dişlemek” anlamlarının “aşınmak” yan anlamını ortaya çıkardıkları anlaşılmaktadır. Bu da *obur* sözcüğünden “çok yemek yiyen, doymak bilmeyen” anlamının yanı sıra, “aşınmış, oyuk ve çukur yer” yan anlamın gelişmesini sağlamıştır (KTS: 203). “aşınmak” yan anlamıyla *op-/up-* eyleminin bazı türevlerinden, coğrafya birimlerinin adlarının yapımında yararlanılmıştır: A. *oba*: Tat., Bşk. *uba* “toprağın kazılmasıyla oluşturulmuş çukur; deniz seviyesinden yüksek yer”; Nog. *oba* “tepe, höyük; mezar”; Kzk. *oba* “höyük”; Krg. *oboo* “taş yığını”; Şor., Sag. *obā* “tepe, höyük; tunaz, yığın”; Blk. *oba* “mezar” vd. (TTAS: 293; Eren 1999:303). B. *obruk*: *obrukun* Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki “içinde su biriken çukur yer, doğal kuyu; küçük çukur; dağlar ve tepeler arasındaki derin ve büyük çukurlar” vb. anlamlarının yanı sıra “çok yemek yiyen, çok iştahlı” anlamını da taşıması (DS), *obruk* ve *obur*’un köken birliğine önemli bir kanıt sunar. *obruk* <*op-* + *-Ur-* +*k*. Tkm. *opurul-*, Tat. *upıl-* “çökmek, aşınmak”. Tkm. *opurum*, Tat. *ubılma* “obruk” (Eren 1999: 303; TTAS). C. *opkun*: Nog., Alt. *opkun*; Krg. *opkun*; Tat., Bşk. *upkun* “uçurum”; krş. Ttū. ağızları *up-* “toprak kaymak” (ESTY: 464).

Karaağaç, *Verintiler Sözlüğü* adlı eserinde *vampir* maddesini *obur*'a gönderme yaparak, *oburun* Rusçada *upir*' "cadı, kan emici, vampir" ve *obrin* "dev"; Çekçede *obr* "güçlü ve iri yarı kimse" ve *upir* "bir tür yarasa; vampir, hortlak, kan emici", Sırpçada *upir* "vampir" biçimleri ve anlamlarıyla kullanıldığını belirtmiştir (2008: 646). Doğu Avrupa dillerindeki "vampir" anlamlı sözcükleri Rusça *upir*', *upir*, *obur*', Ukraynca *upir*', Beyaz Rusça *upir*, *úpir*, *vupar*, Sırp-Hırvatça *upir/upirina*, Çekçe ve Slovakça *upír*, Lehçe *upiór*, *wypior*, *upierz*, *upierzyca* ("kadın vampir"), Bulgarca *v'pír*, *vapír*, *vupir*, *obur* olarak listelediğimizde; ön sesinde /v/ türemesi olanlar Beyaz Rusça, Lehçe ve Bulgarca olarak belirlemektedir. Bu durum, diğer Slav dillerindeki Rusça alıntılarda ön seste /v/ türemesi⁷ ile açıklanabileceği gibi, Çuvaşçadaki *vupír*, *vopír*'ın Bulgar Türkçesindeki biçiminin bu dillere geçişi olarak değerlendirilebilir⁸. Sözcükte iç sesteki /m/ türemesi ise hem Slav dillerinde hem de Hint-Avrupa dillerinde, özellikle alıntı sözlerde görülen bir ses olayıdır. Bulgarca için bk. Tzvetkov 2002: 565; Slovence için bk. Reindl 2008: 67; İngilizce ve Fransızcadaki *tampion* "tampon" < Eski Fransızca *tapon* vb. örnekler için bk. <http://www.etymonline.com>; İbranice *Shabbat* "dinlenme günü"> Alm. *Samstag*; Rumen. *sîmbătă*, Mac. *szombat*; Fars. *şambe* "cumartesi" için bk. Falk 2009: 360; Bulg. *vampor*' "buhar", Mak., Rumen. *pampore* < İt. *vapore* "buhar"; Yun. *Ταιγγάνοϋς* < Slav. (<Türk.) *Cyganı* vd. örnekler için bk. Stachowski 2005: 85.

Vampir sözcüğünün kökeninde bir Slav dili arama gayretlerinin sonuçsuz kalmasının nedenlerinden biri de, Macarların *ludverc/ luderc*, Yugoslavlar ve Sırppların *vukodlak*, Hırvatların *pijawica*, Slovenler ve Polonyalı Kaşubaların *vieszcy*, Rumenlerin *pricolici*, *vârcolaci*, Makedonların *vrykolakas*, Estonyalıların *vere-imejal/ veripard* sözcükleriyle adlandırdıkları (Oinas 1998: 51, 53, 54) "kendi kan içicileri/ kurt adamları"nın olmasıdır.

Sonuç

Eski Uygurca metinlerde *içkâk/içgâk*, *yâk* sözcüğüyle koşma (hendiadyoin) oluşturup "şeytan; kan içici, vampir" karşılığında kullanılmıştır (ED: 25a; Gabain 1982: 211; UW: 94, 358; Erdal 1991: 393; Geng-Laut-Wilkens 2005:106). *İç-* kökünden türeyen bu sözcük, Türk kültüründe "kan emici yaratık" adlandırmaları için, "içmek" ve benzeri anlamlı köklerden yararlanıldığını açıkça göstermektedir. Nitekim *op-* eyleminin Türkçenin tarihsel dönemlerinde *su op-*, *mün op*, *oba oba iç-* gibi deyim ve ibarelerde kullanılması, anlamının "höpürdeterek içmek; ısırarak, dişlemek" olarak belirlenmesini sağlamıştır (bk. yuk.). *içkâk* biçimini oluşturan *-gAk* ekinin bir alışkanlığı ve eylemin bildirdiği işi sık sık yapanı göstermesi, *obur* ve diğer biçimlerini oluşturan *-r*; (*I*)*r-*, (*U*)*r-* eklerinin (aslen geniş zaman sıfat-fiili olmakla birlikte), eklendiği eylemlerin gösterdiği işi bir özellik olarak "her zaman üzerinde bulundurma" niteliğinde sıfatlar ve kalıcı adlar türetmesiyle (Korkmaz 2003: 104)

7 Örneğin Erus. *us*' "sakal"> Rus. *us*, Ukr. *vus*, Bulg. *ves*, Slov. *vos*, Çek. *vous*, Leh. *wąs* aynı; Erus. *ok'no* "pencere"> Rus. *ok'no*, Ukr., Brus. *vikno* aynı; Erus. *utroba* "döl yatağı, uterus"> Rus. *utro'ba*, Leh. *wątroba* aynı. (Cubberley 2002: 35).

8 İlk Türkçede ön ses *ö foneminin Çuvaşçada *vî-*, *vı-*, *vu-* biçimlerinde gelişmesi, bunun nedenleri ve örnekleri için bk. Ceylan 1997: 173-176.

örtüşür. Bu ekle (-r; (I)r-, (U)r-) kurulan sıfatların önlerindeki adların atılması ve sıfatın yalnız başına o adı karşılması yoluyla kalıcı ada dönüştüğünü bilmekteyiz (Korkmaz 2003: 104). *Ubur/obur karçık* veya *ubır/obur kişi* tamlamalarından elips sonucu kalıcı ada dönüşen *obur/ubır* sözcüğü, Eski Bulgar Türklerinin veya Peçenek, Kuman, Uzların dilinden Rusçaya, Rusçadan Doğu Avrupa Slav dillerine, buradan da Batı Avrupa'ya nakledilmiş; nakledilirken de *vupşr* vd. /v/ ön sesli biçimler iç seste /m/ (*epenthetic m*) türemesiyle bugünkü biçimine ulaşmış olmalıdır.

KISALTMALAR

Alm: Almanca	Erus: Eski Rusça	Mak: Makedonca	Tat: Tatarca
Alt: Altayca	Fars: Farsça	Nog: Nogayca	Tel: Teleütçe
Blk: Balkarca	İt: İtalyanca	Rumen: Rumence	Tkm: Türkmence
Brus: Beyaz Rusça	Kar: Karayca	Rus: Rusça	Ttü: Türkiye Türkçesi
Bşk: Başkurtça	Krm: Kırım Tatarcası	Sag: Sagayca	Ukr: Ukraynca
Bulg: Bulgarca	Kzk: Kazakça	Slav: Slavca	Yak: Yakutça
Çek: Çekçe	Krg: Kırgızca	Slov: Slovence	Yun: Yunanca
Çuv: Çuvaşça	Leh: Lehçe	Slvts: Slovakça	
Dolg: Dolganca	Mac: Macarca	Şor: Şorca	

KAYNAKLAR

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára Ö-Zs*, 1976 Budapest: Akadémiai Kiado, 2.kiad Edition (=MTESz).
- Abdullin, İ. A. vd. (1981), *Tatar Téliñej Anlatmalı Süzlégé*, Tom 3, Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı (=TTAS).
- Barber, Paul (1988), *Vampires, Burial, and Death: Folklore and Reality*, Yale University Press 1988.
- Bayram, Bülent (2010), *Çuvaş Türklerinin Kahramanlık Anlatmaları (Alplar)*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Bunson, Matthew (1993), *The Vampire Encyclopedia*, London, Thames & Hudson Ltd.
- Ceylan, Emine (1997), *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, Clarendon Press (=ED).
- Cooper, Brian (2005), "The Word Vampire: its Slavonic Form and Origin", *Journal of Slavic Linguistics*, Vol. 13, No.2, Summer-Fall 2005, 251-270.
- Cubberley, Paul V. (2002), *Russian: A Linguistic Introduction*, Cambridge University Press.
- Dankoff, Robert (2008), *Evlivâ Çelebi Seyahatnâmesi Sözlüğü*, (Katkılarla İngilizceden çeviren: Semih Tezcan), İstanbul, YKY.

- Dundes, Alan (2002), *Bloody Mary in the Mirror, Essays in Psychoanalytic Folkloristics*, Jackson, University Press of Mississippi.
- Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi* (Çeviren: Besim Atalay), 4 cilt, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999 (=DLT).
- Eckardt, Sándor (1996), “Destanlardaki Attila”: *Hunlar ve Tanrının Kırbacı Attila* (Derleyen: Gyula Németh; Çeviren: Tarık Demirkan), İstanbul, YKY, 96-146.
- Erdal, Marcel (1991), *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon*, Vol. I-II, Wiesbaden, Harrassowitz.
- Eren, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Ankara, Bulak Neşriyat.
- Falk, Michael (2009), “On the Name of the Weekly Day of Rest”, *Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences*, York University Publishing, 356-364.
- Fasmer, Max (2003), *Etimologiçeskiy Slovar Russkogo Yazıka*, 4. tom, Moskva, Astrel’-Ast.
- Fedotov, M. R. (1996), *Etimologiçeskiy Slovar’ Çuvaşskogo Yazıka*, Çeboksarı.
- Frost, Brian J. (1989), *The Monster with a Thousand Faces: Guises of the Vampire in Myth and Literature*, University of Wisconsin Press.
- Gabain, A. von (1982), “Alttürkische Literatur”, *Turkologie*, Leiden-Köln, E. J. Brill.
- Gatenby, E. V. (1954), “Material for a Study of Turkish Words in English”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt XII, Sayı 3-4, (Eylül-Aralık 1954), Ankara, 85-144.
- Geng, Shimin-Laut, Jens Peter-Wilkens, Jens (2005), “Fragmente der uigurischen Daşakarmapatháavadánamálá aus Hami (Teil 1)”, *Ural Altaische Jahrbücher N. F.* (2005), 72-121.
- Gıylecetdinov, S. (1992), *Cén-Periler Bar Diyeler... Tatar Halık Legendaları Hem Mişları*, Kazan (tazbash.narod.ru/Kitaplar/tatarskie_legendy_i_mify.doc).
<http://www.etymonline.com>
<http://www.merriam-webster.com/dictionary/vampire>
<http://oxforddictionaries.com>
http://urts55.uni-trier.de:8080/Projekte/WBB2009/DWB/wbgui_py?lemid=GA00001
<http://www.theoi.com>
<http://thedabara.net/bio.html>
- Hurwitz, Siegmund (1999), *Lilith, The First Eve: Historical and Psychological Aspects of the Dark Feminine* (Translated by Gela Jacobson), Einsiedeln, Switzerland, Daimon Verlag.
- Karaağaç, Günay (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KazTS: Öner, Mustafa (2009), *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, Ceval (1994), *Uygurca Altun Yaruk*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları (=AY).

- KTS: Toparlı, R.-Vural, H.-Karaatlı, R. (2003), *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kononov, A. N. (2009), *Rusya'da Türk Dillerinin Araştırılması Tarihi* (Çevirenler: K. V. Nerimanoğlu, N. Muradov, Y. Sevimli), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kurat, Akdes Nimet (1937), *Peçenek Tarihi*, İstanbul, Devlet Matbaası.
- (1993), *Rusya Tarihi. Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kuun, Geza (1880), *Codex Cumanicus Bibliothecae ad templum divi Marci Venetiarum*, Primum ex integro edidit, Prolegomenis, Notis Et Compluribus Glossariis Instruxit, Budapest.
- Leblanc, Benjamin H. (1997), "The Death of Dracula: A Darwinian Approach to the Vampire's Evolution": *Bram Stoker's Dracula: Sucking Through the Century, 1897-1997*, Editor: Carol Margaret Davison, Toronto, Dundurn Press, 351-376.
- Lind, John H. (2004), "Varangians in Europe's Eastern and Northern Periphery. The Christianization of Northand Eastern Europe c. 950-1050 – A Plea for a Comparative Study", *Ennen ja Nyt*, No.4/2004. (http://www.ennenjanyt.net/4-04/lind.html#_edn26).
- Maenchen-Helfen, O. J. (1973), *The World of the Huns. Studies in Their History and Culture*, Ed. by Max Knight, Berkeley-Los Angeles, California UP.
- Meletinskiy, E. M. (Red.) (1990), *Mifolojiçeskiy slovar*, Sovetskaya entsiklopediya, Moskva (<http://myths.kulichki.ru/enc/item/f00/s35/a003528.shtml>)
- McClelland, Bruce A. (2006), *Slayers and their Vampires. A Cultural History of Killing the Dead*, University of Michigan Press.
- McNally, Raymond T. (1974), *A Clutch of Vampires*, Greenwich, New York Graphic Society.
- Menges, K. H. (1953), "On Some Loanwords from or via Turkic in Old Russian", *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, AÜ DTCF Yayınları, 369-380.
- Oinas, F. (1998), "East European Vampires": *The Vampire: A Case Book*, (Edited by Alan Dundes), The University of Wisconsin Press, 47-56.
- Öner, Mustafa (2004), "Türkçe-Rusça İlişkilerine 1552 Dönüm Noktasından Bir Bakış", *1552 ve Sonrası: Kazan'ın İşgali ve Türk Toplulukları Bilgi Şöleni Bildirileri*, 15 Ekim 2002 Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 27-37.
- Perkowski, Jan L. (1989), *The Darkling: A Treatise on Slavic Vampirism*, Columbus, OH: Slavica Publishers. - (1976.), *Vampires of the Slavs*, Cambridge, MA: Slavica Publishers, 1976.
- Ralston, Willian Shedden (1872), *The Songs of the Russian People*, London: ELLIS&GREEN (<http://www.sacred-texts.com/neu/srp/srp11.htm>)
- Pickering Michael (2009), "Attitudes toward the Destruction of Vampire Bodies in the Habsburg Empire", *Inside and Outside the Law: Perspectives on Evil, Law and the*

- State* (Edited by Shubhankar Dam & Jonathan Hall), Oxford, Inter-Disciplinary Press.
- Reindl, Donald F. (2008), *Language Contact, German and Slovenian*, Bochum, *Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer*.
- Röhrborn, K. (1977-1998), *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen texte aus zentralasien, Lieferung I-6*, Wiesbaden, Steiner (=UW).
- Ryumina Sırkaşeva, L.T.-, Kuçığışeva, N.A. (2000), *Teleüt Ağzı Sözlüğü* (Çevirenler: Şükrü Halûk Akalın, Çaştengin Turgunbayev), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları (=TAS).
- Sevortyan, E. V. red. (1974), *Etimolojişeskiy slovar tyurkskih yazıkov. Obşçetyurkskie i mejtyurkskie osnovi na glasnie*, Moskva: İzdate'stvo "Nauka" (=ESTY).
- Stachowski, Kamil (2005), "Wampir na rozdrożach. Etymologia wyrazu upiór-wampir w językach słowiańskich", *Rocznik Slawistyczny*, t. LV, Warsaw, 73-92.
- Starostin, S. A.-Dybo, A.-Mudrak, O. eds. (2003), *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, 3 Volumes, Brill: Handbook of Oriental Studies: Uralic & Central Asian Studies (=EDAL).
- Suckling, Nigel (2006), *Vampires*, London, Facts, Figures & Fun.
- Şipova, Ye. N. (1976), *Slovar' Tyurkizmov v Russkom Yazıke*, Alma-ata: İzdatel'stvo "Nauka" Kazahskoy SSR.
- Tamklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII* (1995-1996), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tietze, Andreas (1999), *Wörterbuch der griechischen, slavischen, arabischen und persischen Lehnwörter im Anatolischen Türkisch. Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü* (Derleyen: Mehmet Ölmez), İstanbul, Simurg Yayınları.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (1993), 12 Cilt, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları (=DS).
- Twitchell, James B. (1981), *The Living Dead: A Study of the Vampire in Romantic Literature*, USA, Duke University Press.
- Tzvetkov, Plamen S. (2002), "The Turks, Slavs and the Origin of the Bulgarians", *The Turks*, Vol 1, Ankara, Yeni Türkiye Araştırma ve Yayın Merkezi, 562-567.
- Váczy, Péter (1996), "Avrupa'da Hunlar": *Hunlar ve Tanrının Kırbaçı Attila* (Derleyen: Gyula Németh; Çeviren: Tarık Demirkan), İstanbul, YKY, 40-95.
- Wilson, K. (1998), "The History of the Word *Vampire*": *The Vampire: A Case Book*, (Edited by Alan Dundes), The University of Wisconsin Press, 3-11.
- Yegorov, V. G. (1964). *Étimolojişeskiy slovar' çuvaşskogo yazıka*, Çeboksarı: Çuvaşskoye knijnoye izdatel'stvo.
- Yüce, Nuri (1993), *Mukaddimetü'l-Edeb*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları (ME).
- Zibov, Nikolay İ. (1998), "Zagadka periodizatsii slavyanskogo yazıçestva v drevnerusskih spiskah 'Slova sv. Grigoriya...o tom, kako pervoye pogani suşçe yazıtısi, klanyalısa idolom...'", *Jivaya Starina*, No. 1 (17), Moskva, 6-10.